

Szymański, Stanisław

Rzemieślnicy różni w Płocku XVI stulecia

Notatki Płockie 34/4-141, 3-6

1989

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Rzemieślnicy różni w Płocku XVI stulecia.

Pomimo, że życie mieszczańskie rzemieślniczo-artystyczne dawnego, raczej rolniczego Płocka, nie było zbyt bujne, przecież jednak na wiek XVI — zwłaszcza pierwszą jego połowę — przypada najintensywniejszy zapewne rozwój w tym zakresie. Utrata suwerenności księstwa oraz jego inkorporacja do Korony, wzrost potęgę gospodarczej i politycznej Polski, duch Renesansu i narodziny poczucia odrębności plemiennej, żywe a niemal konkurencyjne zainteresowania sztuką ze strony Albrechta, Wielkiego Mistrza Zakonu Krzyżackiego, rezydującego w bezpośrednim sąsiedztwie Płocka, tudzież sekularyzacja Prus, posiadały znaczenie dość poważne, — nie tylko dla przemian gospodarczych i politycznych miasta z jego okolicą ale również mocno zażyły na ich codziennym stylu życia.

W swoim czasie interesowaliśmy się wybranymi gałęziami rzemiosła artystycznego w Płocku; przypomnieć więc można notowane sylwetki muratorów, złotników i malarzy¹⁾. Rzemiosło środowiska nie może jednak zamknąć listy mistrzów i czeladzi z artystycznych jedynie dziedzin życia twórczego a dokumentowanych dziełami. Do rzędu rzemieślników wytwarzających przecież wyroby o walorach artystycznych, zaliczyć można i szereg innych specjalności rękodzieła, którymi interesuje się obecnie zwłaszcza historia kultury materialnej i sztuki. Nie można więc pominąć np. brukarzy podnoszących architektoniczne i urbanistyczne walory miasta; kowali wyrabiających okucia, szyldy, kraty, kołatki i zamki; pokrewnych im i złotnikom konwisarzy wytwarzających misterne naczynia użytkowe. Nie można pominąć introligatorów oprawiających ozdobne rękopisy i księgi; paśników i krawców czy hafciarzy, szpalerników, pasamoniów i kurdybaniarzy, którzy zentkami (=zaponami, spinkami) obijali kupcom „tkanice aksamitne jako inne złociste”, — wreszcie zdunów czy garnarzy oraz kuśnierzy lub innych.

Na stan i rozwój rzemiosła i sztuki w Płocku XVI stulecia zwracano już kilkakrotnie uwagę²⁾. Temat nie został wyczerpany przecież i wiele jeszcze należy poświęcić mu czasu i pracy nim obraz życia rzemieślniczego i artystycznego będzie dostatecznie wyraźny i czytelnym.

Na tym miejscu zwrócimy uwagę na wybrane grupy rzemieślnicze, — te mianowicie, których wyroby uświetniać mogły bezpośrednio czy nawet pośrednio miasto Płock a jego obywatelom i mieszkańcom oddawać ewidentne życiowe usługi.

* * *

Wśród rzemieślników pracujących nad rozbudową i kształtowaniem się kulturalnego obrazu miasta u progu Złotego Wieku oraz za ostatnich jeszcze Piastów Mazowieckich, odnotowanym został Albertus (=Wojciech), brukarz, notowany w Płocku w roku 1492,³⁾ a następnie konwisarz (=contrifusor) Jacobus; ostatni w roku 1498). f. 6 post. f. Francisci Confessoris) procesował się z Tomaszem Januszem, mieszczaninem płockim, o należność za pracę.⁴⁾

W nowym — XVI — stuleciu pierwszymi rzemieślnikami z owej grupy na polu już artystycznej, notowanymi w mieście są dwaj stolarze. Jeden z nich Błażej z Gór, wsi należącej do kapituły płockiej. Zobowiązywał się on wobec katedry w roku 1506, wykonać stalle (formy) na wzór dawniej istniejących, za opłatą trzech dukatów od sztuki⁵⁾. Drugi, również Błażej — ale z Sebnitz (może Schemnitz?) na Śląsku, otrzymał w tym czasie od biskupa zamówienie na wykonanie dwóch dwurzędnych stall z rzeźbionymi herbami na zapleckach oraz tron biskupi⁶⁾. Częściej jednakże notowani są wówczas na terenie Płocka cieśle. W latach 1510—1516, spotykaliśmy już Mikołaja Poduszkę oraz Pawła Myszkę i w roku 1530 Mikołaja Kozyrę.⁷⁾ a grono ich powiększali następnie Zur Joannes carpentarius, który w roku 1515 (f. 5 ante festum S. Stanisłai) przejmował zcedowany przez Georgiusa Jurgę kawał gruntu pod zabudowę domu.⁸⁾ Z tegoż kręgu rzemieślników Dionisius, suburbanus, intromitował w roku 1563 (f. 4 post festum S. Francisci proxima) do domu Szymona, paśnika, roszcząc sobie prawo do tego z tytułu należnej mu kwoty w wysokości 3 kop groszy polskich.⁹⁾

Dość charakterystyczną w Płocku wydaje się być, — z uwagi na specyfikę miasta, — obecność introligatorów. Pierwszym wśród nich w tym czasie jest Albertus civis Plocensis, notowany w roku 1533 (f. post festum S. Michaelis)¹⁰⁾ oraz w roku 1537 (f. 3 post f. Circumcionis Domini), kiedy to wraz z żoną Dorotą sprzedawał Wawrzyńcowi Lasockiemu za 100 kop groszy polskich dom przy ulicy Michalskiej.¹¹⁾ Drugim introligatorem, — znanym jedynie z imienia, — jest Jan, obywatel płocki, żyjący w drugiej połowie stulecia, którego syn Jan Bernard, mnich zakonny w roku 1594 (f. 4 post festum Assumptinis BMV) rzekł się na rzecz brata swego Stanisława, części własnej ojcowizny. Ow Stanisław, zwa-

ny Oborczykiem (Stanislaus dictus Oborczyk) jeszcze za życia ojcałożył na naukę zapewne młodszego brata, a po śmierci obojga rodziców prowadził zakład introligatorski w mieście. O ile ojciec ich pochodzić mógł z Płocka, o tyle matka, — sądząc z posiadanego poza miastem majątku, — była raczej przybyszem. Zresztą i ów Jan Bernard z czasem wywędrował, zdaje się, z miasta.¹²⁾

Czy w Płocku przebywał, nie wiadomo, — ale dla płockiej katedry w roku 1511 wykonywał cyborium snycerz toruński Michał.¹³⁾ W roku zaś 1535 (f. 6 ante festum S. Margaretha proxima) żył w mieście inny snycerz, civis Plocensis Gregor, który wówczas sprzedał czwartą część swego domu przy ul. Zamkowej Grzegorzowi Śliwce, muratorowi i mieszkańcowi płockiemu oraz żonie jego Dorocie, otrzymując od nich 15 kop groszy polskich.¹⁴⁾

W pierwszej połowie stulecia, już w roku 1508, czynny był w Płocku, Mikołaj z Sarbi, organmistrz,¹⁵⁾ natomiast nowe organy w latach 1518—1520 budował Stefan z Kazimierza.¹⁶⁾ Wśród rzemieślników miejskich tego okresu czasu wspomnieć tu należy blacharza, — zapewne krewniaka cieśli Mikołaja Kozery, — Andrzeja Kozere, który w roku 1540 pokrywał katedrę ołowiem.¹⁷⁾ W dwa lata zaś po nim toruńczyk Fabian Papelborn, zegarmistrz, jest tym, któremu wieża katedralna zawdzięczała posiadanie swojego czasomierza.¹⁸⁾

Kowalem, — jedynie notowanym w tym okresie na terenie miasta, — jest Augustyn Pleszta v. Pleschka, mieszczanin zapisujący w roku 1553 (f. 3 ante omnium Sanctorum) testamentem pro fabrica Ecclesiae Parochialis Plocensis duae sexagena.¹⁹⁾ Zbliżony nieco zawodem do niego jest konwisarz Jakub, ojciec mieszczanina płockiego i złotnika, Martinusa. Wiemy już o nim, że w roku 1528 (sabbato ipso die in Cathedra S. Petri) złożył w ręce innego konwisarza Grzegorza należną mu kwotę 40 złotych polskich²⁰⁾ i że ów Grzegorz, zmarły przed rokiem 1532 (f. 4 post Dominicam Letare) był jego bratem, bowiem także konwisarz imieniem Stanisław, mieszczanin płocki, zamieszkały wraz z żoną Zofią Boskówną przy ul. Zamkowej, pokwitowali złotnika Martinusa z otrzymanych 13 kóp groszy polskich ze sprzedaży ogrodu położonego za wałem miejskim przy ul. Prostej.²¹⁾ Inny konwisarz, Jan (Joannes), mieszczanin w roku 1559 (f. 6 ante festum S. Vitti proxima) sprzedał swój dom przy ul. Żydowskiej, znajdujący się między domami Alberta Byelowa i Feliksa Szklarza (szklarza?), za 180 złotych polskich na rzecz Salomona, Żyda płockiego.²²⁾

Wobec sąsiedztwa w okolicy (np. w Sierpcu) warsztatów sukienniczych oraz wobec występowania sukienników i w samym Płocku²³⁾ nie dziwi obecność w mieście paśnika Szymona Rozy, mieszczanina, który sprzedał dom swój przy ul. Michalskiej kobiecie, imieniem Anna Włoska de Brabantia, za cenę 26 kop groszy polskich w monecie krakowskiej. Stało

się to w roku 1537 (f. 2 post festum omnium Sanctorum).²⁴⁾ Do domu tego intronitował następnie w roku 1563 znany nam już Dionisius carpentator.²⁵⁾ W dwadzieścia lat później, to znaczy w roku 1557 (f. 3 post Dominicam Invocavit proxima), Grzegorz Paśnik (paśnik?) nabył dom w Płocku przy ul. Sukienników, za cenę 22 kop groszy polskich. Dom ten, jak wiemy, znajdował się pomiędzy domem Stanisława Szabela i placami zwanymi wówczas Dzierżgonowskimi.²⁶⁾

Aczkolwiek na terenie Płocka odnajdujemy nazwiska innych jeszcze rzemieślników, — jak np. w roku 1533 (f. ante Dominicam Omnium Sanctorum) rymarza Jana, syna Szymona, który uścił murarzowi Jerzemu, zapewne Jurdze, opłatę za dom położony przy ul. Obzowej²⁷⁾ lub garncarza Jana występującego w roku 1538 (Sabbato post diem S. Galli proxima), który jako ławnik świadczył o uregulowaniu sprawy kupna domu, będącego dawniej własnością Mateusza Olbrachta przez lapidę i muratora, bliżej nie zidentyfikowanego, Jana Baptystę, może owego, pochodzącego z Wenecji, obywatela płockiego²⁸⁾, — przecież na tym miejscu nie zamierzamy więcej zainteresowań poświęcać tej sprawie z uwagi choćby na brak pełniejszego materiału źródłowego. Dalsze poszukiwania wniosą zapewne nowy materiał historyczny i uzupełnią zaistniałe luki.

* * *

Nie są dziś znane relikty pozostałe po wspomnianych. Ale historyka, który usiłuje śledzić życie i twórczość artystyczną rzemieślników Płocka, zainteresuje również i społeczne ich stanowisko w środowisku. Wyływało ono w owym czasie z zamożności mieszczkańskiej w pierwszym rzędzie a wypowiadało się bądź lokalizacją mieszkania połączonego w zasadzie z warsztatem, bądź też koligacjami i powiązaniem towarzyskimi czy wreszcie sprawowaniem w środowisku urzędowych czy społecznych funkcji. Brak odpowiednich materiałów w tym zakresie utrudnia wyciąganie bardziej pogłębionych wniosków. Na podstawie zanotowanych faktów, moglibyśmy jednakże przyjąć, że na przestrzeni XVI stulecia w życiu publicznym miasta brali udział, — obdarzeni zaufaniem społeczeństwa, — niemal wyłącznie złotnicy. Z ich grona wyszedł najpierw jako podwójt (1552 r.), a następnie wójt, Stanisław. Z pośród nich również wójtem był złotnik Jan (1533). Ławnikami czy rajcami miejskimi zaś byli Stanisław Gołabek (1533), Stanisław Kolumb (1539) i Hanus (1541).

Rzemieślnicy Płocka w owym czasie nie byli wyłącznie autochtonami, tubylcami. Na wiek XVI przypada przecież dość poważny ruch migracyjny w kraju, notowany nie tylko lokalnie a wśród muratorów, malarzy czy złotników, — lecz i wśród innych rzemieślników — stolarzem — przybyłym w pierwszych latach stulecia, był Jan Błażej z Gór, — wsi należącej do kapituły

płockiej; inny stolarz Błażej przybył z odległego Śląska a w kilkanaście lat później przywdrował do Płocka organmistrz Stefan z Kazimierza, być może nad Wisłą lub podkrakowskiego.

Szereg zadań i prac dla Płocka wykonywano jednak poza jego murami, zwłaszcza w pobliskim Toruniu, gdzie roboty snycerskie w roku 1551 podejmował niejaki Michał, a w 30 lat później zegar na wieżę katedry osadzał zamieszkały tamże Fabian Papelborn.

Najpoważniejszą zleceniodawcą i odbiorcą prac rzemieślniczych, — notowanych w księgach miejskich, — był kościół, zwłaszcza zaś katedra i kapituła płocka. Emigrantem zaś z Płocka, ale duchownym był wzmiankowany już a notowany w aktach pochodzenia mieszczkańskiego, Jan Bernard, wywodzący się z kręgu introligatorów, — a więc ludzi mających największy kontakt ze źródłem wiedzy, — książką.

Powiązania Płocka z innymi ośrodkami życia wiodły, — dzięki wędrówce rzemieślników, — nie tylko w kierunku Krakowa, Torunia, Włocławka czy Warszawy czy bardziej odległego Śląska ale i daleko na południe ku słonecznej Italii, oraz na północ, — ku Wilnu; o tym świadczą zarówno nazwiska muratorów jak np. Jan Cibi ze Sieny, Jan Baptysta z Wenecji, Filipus da Fiesole, Bartholomeus, ale i złotnicy; Ale migracja wiodła i w kierunku odwrotnym, czego przykładem ów Szuszek Jan, rodem z Płocka, który zawędrował na Litwę przed rokiem 1582.²⁹ Wydaje się, że i tym razem — podobnie jak w przypadku z roku 1536, kiedy chodziło o Italusa — muratora z Rzymu, Bernardyna Zenobis, — płaszczyną porozumienia i podniętą do migracji byli głównie ordynariusze obu diecezji, — płockiej i wileńskiej.

Jeśli chodzi o lokalizację posesji i warsztatów rzemieślniczych w Płocku, to wydaje się, że ulubionym niejako — zaszczytnym i najbardziej dogodnym miejscem dla rzemieślniczego życia, — był Rynek. Aż dwa domy w Rynku nabył najbogatszy zapewne wśród mistrzów Jan Baptysta Italus z Wenecji; jeden z nich w roku 1537 od byłego burmistrza, drugi w roku 1554 od bliżej nieznanego Kommsa. W Rynku w roku 1529 posiadał dom złotnik Stanisław Gołąbek i w Rynku też kupił dom, przybyły z Opola w roku 1533, Andrzej Czelasko.

Do ulic, przy których zdaje się chętnie osiedlali się rzemieślnicy i artyści była eksklu-

zywna ul. Zamkowa. Posiadali przy niej swoje zabudowania: „sznicerz” Grzegorz w roku 1535, malarz Mathias do roku 1533, sprzedając następnie Marcinowi złotnikowi oraz konwisarz Stanisław w roku 1532 a zapewne także i inni. Dość dogodnymi do zamieszkania przez rzemieślników była prawdopodobnie ulica Dobrzyńska, gdzie w roku 1533 intromitował Andrzej Czelasko i gdzie w roku 1554 posiadał swoją posesję Jan Baptysta. Nie gardzili rzemieślnicy Płocka ulicą Michalską, przy której do roku 1537 miał swój dom introligator Albertus i przy której w tymże czasie sprzedął dom paśnik, Szymon Roza.

Niektóre z ulic miasta posiadały, — z uwagi zapewne na zgrupowanie przy nich życia określonych zawodów, — swój specyficzny nie tylko charakter, ale i nazwę. Do nich zaliczyć — by można dla przykładu ulicę Sukienników i ulicę Piekarzy; z pierwszej w roku 1556 wyprowadził się złotnik Franciskus a gdzie w roku następnym za — mieszkał kupując dom Grzegorz Paśnik, — bliski im swoim wykonywanym zawodem. Predystynowaną do specyficznej roli była w Płocku i ulica Żydowska, przy której w roku 1559 sprzedał dom swój Jan konwisarz, aby ustąpić miejsca bardziej związanemu z tą częścią miasta, właśnie żydowi płockiemu — Salomonowi.

I jeszcze jedno, co dostrzec można wśród wyzyskiwanych przekazów rękopiśmiennych z dawnych lat, to to mianowicie, że notowane transakcje kupieckie na posiadłości w mieście i to podejmowane wśród rzemieślników, — przy nieznaczonej przewadze kupna nad sprzedażą, — w pierwszej połowie stulecia, — w drugiej jego połowie odwrotnie — dotyczą częściej sprzedaży niż kupna. Świadczyć to mogłoby, — choć nie musi, — o ubożeniu z biegiem lat rzemieślników płockich oraz stopniowym upadku w środowisku interesującego nas rzemiosła i sztuki. Z faktu, że nabywającymi nieruchomości byli raczej przybysze, — jak ów Jan Baptysta Włoch, Anna Włoska de Brabantia czy być może i Salomon — Żyd, wszyscy nieco wcześniej niż w połowie stulecia, — wydaje się jakoby autochtoniczny żywioł miasta w tym czasie raczej podupadał i ubożał. Możliwe czynić poszukiwania przyczyn tego domniemanego zjawiska; w rachubę wchodzić mogła zarówno zapowiedź ogólnego upadku miasta, inkorporacja Mazowska do Korony, jak i szereg innych przyczyn.

PRZYPISY

¹ Artykuł niniejszy stanowi dalszy ciąg materiałów o rzemieślnikach płockich, publikowanych przez autora w «Notatkach Płockich»: nr 5 z r. 1957 ss. 22—23 (malarze); nr 7 z r. 1958, ss. 23—27 (muratorzy) i nr 10 z r. 1959, ss. 29—31 (złotnicy). Wszystkie wspomniane i obecne materiały oparte zostały głównie na wypisach archiwalnych Euzebiusza Łopacińskiego, dokonanych na rzecz Ministerstwa

Kultury i Sztuki — Centralnego Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków. Obecnie znajdują się w warszawskim ośrodku dokumentacji zabytków; (źródło podawane jest zawsze skrót CZMiOZ).

² Przeździecki A., Rastawiecki E., *Wzory sztuki średniowiecznej i z epoki odrodzenia pod koniec wieku XVII w dawnej Polsce*. Warszawa — Paryż 1853—1869; Nowowiejski A. J., *Płock* —

- Monografia historyczna. Płock 1917; Budka W., Działalność architektów i rzemieślników przy restauracji katedry płockiej w wieku XVI, «Sztuki Piękne» 1925, R. 5—8; Zaboklicka A., Rzemiosło wiejskie woj. płockiego w XVI w. — komentarz do kartogramu, «Kwartalnik Historii Kultury Materialnej» 1953, nr 1—2, s. 150—154. Na rozwój rzemiosła w Płocku zwrócił uwagę Wybult Franciszek, O dawnym przemyśle na Mazowszu Płockim, «Notatki Płockie» 1957, nr 6, s. 18—22; sporo uwagi poświęcił ostatnio tej sprawie Kazimierz Askanas, *Sztuka Płocka*, Płock 1974, s. 76, 81.*
- ⁸ Akta Wójtowskie Płockie, w wypisie CZMiOZ, Nr 140/III, s. 41.
- ⁴ jak przypis 3.
- ⁵ Monumenta mediae aevi historica, XVIII, 245, Budka W., *Działalność architektów i rzemieślników...*, op. cit., s. 102.
- ⁶ Budka W., op. cit., s. 102.
- ⁷ Budka W., op. cit., s. 103; por. Wierzbowski: Summaria IV, 2065, 2452; Acta Tomiciana II, 232; Archiwum Komisji Historycznej X, 146, VI, 557; Acta episcop. Ploc. 240 ff, 150, 213; Szymański S., *Muratorzy płoccy XVI w.*, op. cit., s. 24; Askanas K., *Sztuka Płocka*, op. cit., s. 89.
- ⁸ Akta Ławnicze Płockie Nr 1 (1489), k. 17, w wypisie CZMiOZ, Nr 143/III, s. 23a; por. Szymański S., *Muratorzy płoccy*, op. cit., s. 25; Askanas K., *Sztuka Płocka*, op. cit., s. 76, 81.
- ⁹ Akta Miejskie Ławnicze Płockie, bez numeru (1553—1564), k. 1102; w wypisie CZMiOZ, Nr 143/III, s. 30.
- ¹⁰ Akta Płockie Wójtowskie Nr 96 (1522—1537), k. 144/227; w wypisie CZMiOZ Nr 143/III, s. 26.
- ¹¹ jak przypis 9, k. 217/423; w wypisie CZMiOZ Nr 143/III, s. 28.
- ¹² Ant. Varsavia, Księga Radziecka (1591—1600), Nr 13, k. 138; w wypisie CZMiOZ.
- ¹³ Budka W. op. cit., s. 103.
- ¹⁴ jak przypis 9, k. 80/351; w wypisie CZMiOZ Nr 143/III, s. 27; por. Szymański S., *Muratorzy płoccy*, op. cit., s. 25; Łopaciński E., *Materiały do artystów Płocka, Sieradza i Wielunia z XVI w. i pocz. XVII w.*, «Biuletyn Historii Sztuki» 1953, nr 3/4, s. 112; Askanas K., *Sztuka Płocka*, op. cit., s. 76, 81.
- ¹⁵ Budka W., op. cit., s. 103.
- ¹⁶ Budka W., op. cit., s. 103.
- ¹⁷ Budka W., op. cit., s. 103, 105; Nowowiejski A. J., op. cit., s. 155; Archiwum Komisji Historycznej X, nr 82; Szymański S., *Muratorzy płoccy*, op. cit., s. 24.
- ¹⁸ Acta off. episcop. Ploc. 151, f. 15; Acta Historica XIII, 897, 907; Budka W., op. cit., s. 127.
- ¹⁹ jak przypis 9, Akta Miejskie Ławnicze Płockie, k. k. 66, w wypisie CZMiOZ Nr 143/III, s. 4.
- ²⁰ Akta Wójtowskie Płockie, o.c., Nr 95, k. 65/115, — w wypisie CZMiOZ Nr 143/III, s. 24.
- ²¹ jak przypis 19, Akta Miejskie Ławnicze Płockie, k. 66.
- ²² jak przypis 9, Akta Miejskie Ławnicze Płockie, k. 721, — w wypisie CZMiOZ Nr 143/III, s. 4.
- ²³ Akta Płockie Wójtowskie Nr 96, o.c., k. 126v/241, — w wypisie CZMiOZ Nr 143/III, s. 26; Szymański S., *Notatki o malarzach płockich*, op. cit., s. 22.
- ²⁴ jak przypis 8, Akta Miejskie Ławnicze Płockie, k. 232/453, — w wypisie CZMiOZ Nr 143/III, s. 28.
- ²⁵ jak przypis 8, Akta Miejskie Ławnicze Płockie, k. 1102, w wypisie CZMiOZ Nr 143/III, s. 30.
- ²⁶ Akta Wójtowskie Płockie Nr 96, k. 725v/240v, — w wypisie CZMiOZ Nr 140/III, s. 25; Szymański S., *Muratorzy płoccy*, op. cit., s. 27.
- ²⁷ Akta Ławnicze Płockie Nr 1 (1489—1517), k. 111, — w wypisie CZMiOZ Nr 143/III, s. 23; por. Szymański S., *Muratorzy płoccy* op. cit., s. 27.
- ²⁸ Szymański S., *Muratorzy płoccy*, op. cit., s. 25; Askanas K., *Sztuka Płocka* op. cit., s. 75—77, 81.
- ²⁹ Łopaciński E., *Materiały do dziejów rzemiosła artystycznego w Wielkim Księstwie Litewskim XV—XIX w.* Warszawa 1946, s. 3, poz. 26, — w oparciu o Towarzystwo Przyjaciół Nauk Wileńskich — pergamin 4 oraz o Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, V. 263, f. 306.

